

Totalitarisme, de kracht van de rattenvangers van het onbehagen 2

Petra Bolhuis
Maleutiek-2021-2

1

Welke totalitaire tijd analyseert Arendt?

Het begint wanneer totalitaire bewegingen de macht in handen krijgen gesteund door de massa.

- 1929 Rusland de tweede revolutie
- 1933 Duitsland

De massa weet wel degelijk van de misstanden waarmee dit gezag aan de macht bezig is zegt Arendt (noot 1 blz. 63).

Hersenspoelen noch onwetendheid spelen een doorslaggevende rol.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

2

Wat Arendt opvalt

Wat opvalt is de 'vluchtigheid' van leiders van massabewegingen.

Het is de massa die hen draagt.

Er is zelfs bewondering voor het kwaad dat gedaan wordt, zelfs als de beweging haar eigen leden gaat slachtoffers. Maar als het voorbij is, is het voorbij.

Om te kunnen slagen moet de massa zo groot zijn dat het de slachtoffers kan missen! (Arendt wijst in dit verband op India en China (74)) Kunnen we datzelfde zeggen van IS en Al Qaida?

Maleutiek najaar-2021-Arendt

3

Waar ligt de vatbaarheid van de massa voor deze beweging?

- Burgerlijke vrijheden kunnen slechts iets betekenen binnen een klassenmaatschappij of hiërarchie.
- Die wordt verbroken in Duitsland en Rusland en dan is parlementaire representatie feitelijk onmogelijk geworden.
- Na WOII gebeurt dat in heel Europa stelt Arendt. Nu ongehoorde groepen die in opstand komen en veel partijen die deze mensen vertegenwoordigen, maar vervolgens ook weer uiteenvallen.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

4

Wie heeft de leiding?

- De bourgeoisie was apathisch, competitief en op zelfverrijking gericht,
- Bourgeoisie had het bestuur aan de aristocratie overgelaten, maar werd nu vijandig t.o.v. eigen instituties,
- De burgers vragen dictatoriaal en monopolistisch gedrag van het bestuur om hen te steunen in hun onderlinge *struggle for life*.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

5

De roep om een sterke man

- De ruimte ontstaat voor een sterke man die de lasten zal overnemen van deze overvraagde burgers. (77)

"Het hoofdkenmerk van de massamensen is niet zijn brutaliteit of achterlijkheid, maar zijn isolement en het gebrek aan normale sociale relaties." (83)

Maleutiek najaar-2021-Arendt

6

Gepeupel

- Ontstaat in verzet tegen de bourgeoisie als bijproduct van de kapitalistische maatschappij. Wordt door de besturende elite onderschat
- (Als presidentskandidaat zei Hillary Clinton tijdens een memorabele toespraak 9 sept 2016 dat ze de helft van de Trump-aanhangers in een 'basket of deplorables' zou willen stoppen.)
- Neemt geperverteerde vorm van normen en waarden van de heersende klasse over.
- Gepeupel was het concept waarin de bourgeoisie en de Röhmfactie (Röhm dacht mentor van Hitler te kunnen zijn) dachten over het nazisme, maar ze zagen niet in dat, ook al waren ze wellicht gepeupel, ze de steun kregen van de massa.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

7

— Massa (van niet-gerepresenteerden)

Neemt normen en attitudes van de heersende klasse niet over maar vervangt het door 'wat iedereen wel weet'

Massa bestaat uit mensen die hun politieke apathie afwerpen en zich aansluiten bij wie hen belooft ze te representeren.

Men gaat vanuit allerlei overwegingen bestaande partijen en instituties haten en voor gek verklaren.

Ontstaan van een massa individuen die hetzelfde lot ondergaat en hun bitterheid niet omzet in een gedeeld belang, maar in een kwijt willen raken van het individuele, desnoods in opoffering.

Er is materiele onthechting waarbij een monnik werelds overkomt schrijft Arendt (81)

Maleutiek najaar-2021-Arendt

8

Zag men dit niet gebeuren?

- Niet het radicale verlies van het eigenbelang,
- Niet de cynische of verveelde onverschilligheid tegenover de dood of andere persoonlijke catastrofes,
- Niet de hartstochtelijke neiging om de meest abstracte noties tot leefregel te maken,
- Niet de algemeen verbreide minachting voor de meest vanzelfsprekende regels van het gezond verstand.(82)
- Niet dat massabewegingen een bijzondere aantrekkingskracht uitoefenden op hoog gecultiveerde mensen,
- Niet dat geraffineerd en gesofistikeerd individualisme meestal geen hinderpaal vormde om zichzelf in de massa te verliezen.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

9

— De massa, het nationalisme en het populisme

"De massa's zijn ontstaan uit de klassenmaatschappij in de nationale staat, waarvan de barsten met nationalistische gevoelens gecementeerd werden."(83)

Er ontstaan massaorganisaties. Om érbij te horen' moet worden voldoen aan de eis van onwankelbare loyaliteit.

De achterliggende gedachte is dat er één grote historische beweging is waaraan ooit alles en iedereen moet meedoen.

Maleutiek najaar-2021-Arendt

10